

ANALÝZA PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI A PREZENTISMU V ČESKÉ REPUBLICE

Jana Krutská

Diskusní večer České demografické společnosti

Praha, 15. října 2014

Struktura

- Vymezení pojmů: pracovní neschopnost, prezentismus
 - Formální charakteristiky
 - Důsledky
- Zdroje dat v ČR
- Metodika
- Hlavní výsledky
 - Úroveň v ČR
 - Faktory, které je ovlivňují
- Závěr

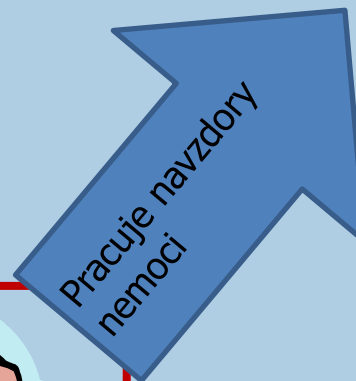
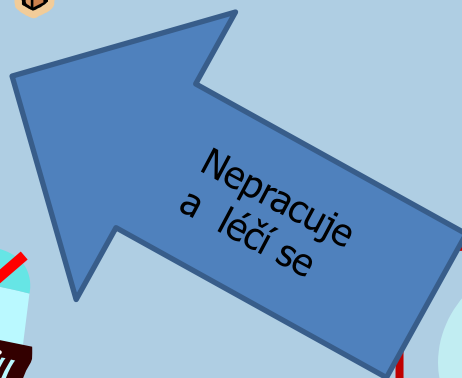
Pracovní neschopnost vs. prezentismus

Pracovní neschopnost

Prezentismus

Nemocný pracovník

Jiné: dovolená,
sick days, ...

Pracovní neschopnost vs. prezentismus

	Pracovní neschopnost	Prezentismus
<p>Definice v zákoně</p> 	<p>Ano</p> <p>Dočasná pracovní neschopnost je stav, který pro poruchu zdraví nebo jiné zákonem stanovené důvody neumožňuje pojištěnci vykonávat dosavadní pojištěnou činnost a trvá-li porucha zdraví déle než 180 kalendářních dní, i jinou než dosavadní pojištěnou činnost (§ 55 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění).</p>	<p>Ne</p> <p>Prezentismus je stav, resp. jednání člověka, který je přítomen v zaměstnání ačkoliv je nemocný a měl by se léčit (Aronsson et al., 2000).</p>
<p>Hodnocení výskytu</p>	<p>Objektivní</p> 	<p>Subjektivní</p>
<p>Evidence</p> 	<p>Ano</p> <p>ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ</p>	<p>Ne</p>

Pracovní neschopnost vs. prezentismus

	Pracovní neschopnost	Prezentismus
Zájem o problematiku	Dlouhodobý (od 70. let 20. stol.)	Krátký a malý (konec 90. let 20. stol.)
Příčiny zájmu o problematiku	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ekonomické dopady <ul style="list-style-type: none"> • Pokles produktivity práce • Růst výdajů ve zdravotnickém a sociálním sektoru 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kritika restriktivních opatření v oblasti pracovní neschopnosti ➤ Změny pracovního klimatu (reorganizace firem, růst nezaměstnanosti, vyžadovaná flexibilita,...)
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sledování (evidence) úrovně zdravotního stavu 	

Pracovní neschopnost vs. prezentismus

	Pracovní neschopnost	Prezentismus
Ekonomické dopady	<ul style="list-style-type: none">➤ Produktivita práce<ul style="list-style-type: none">• Nulová➤ Pokles koupěschopnosti➤ Pokles HDP ➤ Růst výdajů ve zdravotním a sociálním sektoru<ul style="list-style-type: none">• finanční kompenzace ušlé mzdy (dávky v nemoci)• léčba pacientů (léky, lékaři)	<ul style="list-style-type: none">➤ Produktivita práce<ul style="list-style-type: none">• snížená• růst tzv. nepřímých nákladů zaměstnavatele➤ Pokles HDP➤ Růst výdajů ve zdravotním a sociálním sektoru<ul style="list-style-type: none">• léčba pacientů (léky, lékaři)• problém dlouhodobosti léčby a případných následků

Pracovní neschopnost vs. prezentismus

	Pracovní neschopnost	Prezentismus
Sociální a zdravotní rizika	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Horší uplatnění na trhu práce ➤ Snížení psychické pohody ➤ Ztráta sociálních kontaktů a pracovních návyků 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Horší uplatnění na trhu práce ➤ Snížení psychické pohody ➤ Ztráta pracovních a sociálních kontaktů ➤ Zhoršení zdravotního stavu
Organizace práce	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Plynulost výrobního (pracovního) procesu 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Plynulost výrobního (pracovního) procesu

Zdroje dat o pracovní neschopnosti v ČR

➤ Celostátní evidence

- Český statistický úřad: Statistické hlášení Nem Úr
- Česká správa sociálního zabezpečení: Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti

➤ Výběrová šetření

- Český statistický úřad: Výběrové šetření pracovní sil

Zdroje dat o pracovní neschopnosti a prezentismu v ČR

➤ Výběrové šetření

- Evropská nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek: Evropský výzkum pracovních podmínek (angl. European Working Conditions Survey) 2010

Statistické hlášení Nem Úr

- Sběr dat: Český statistický úřad
- Zdroj dat: zaměstnavatel

- Periodicita: půlroční
- Souhrnné údaje za všechny zaměstnance

- Publikace: Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz

**Výkaz
o pracovní neschopnosti
pro nemoc a úraz**

od 1.1. do 30. 6. (kód 1) 2011
od 1.1. do 31.12. (kód 2)

Výkaz je součástí Programu statistického zjišťování na rok 2011. Podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů, je zpravodajská jednotka povinna poskytnout všechny požadované údaje. Ochrana důvěrnosti údajů je zaručena zákonem. Děkujeme za spolupráci.

Vypínejte výkaz laskavě doručte do 16. 7. 2011 a do 18. 1. 2012
ČSU - odbor statistického zpracování Ústí nad Labem, Špálava 2664/1, 400 11 Ústí nad Labem
Formule výkazů, elektronický sběr dat, registry, číselníky a aktuální statistické informace na: www.vykazy.cz

iČO	Území	PCJ
C	Z	I

Název a sídlo (adresa) zpravodajské jednotky:

Výkaz vyplní:	Jméno a příjmení	Podpis
Telefon		
Fax		
E-mail		Datum

Vypínejte výkaz za zpravodajskou jednotku jiný subjekt (účetní firma ap.), uveďte zde svoje kontaktní spojení.

Vypínejte zhlaví výkazu:

- iČO - kód období, za které se výkaz předkládá
- iČO - identifikační číslo, pokud je mění než osmizimě, doplní se zleva nulý
- PCJ - pořadové číslo zpravodajské jednotky
- Kód území a PCJ vyplní zpravodajská jednotka die pokým OSZ Ústí nad Labem
- Výkaz Nem Úr 1-02 se vyplňuje kumulativně od počátku roku, tj. za 1. pololetí (leden až červen) a za rok (leden až prosinec).

Všechny vykazované údaje musí být celistvé, tj. bez desetinných míst.

Komentář: zpravodajská jednotka uvede vyšetření logických nesrovnalostí nebo nenařádného vývoje ve výkazových datech, které vyplývají z organizačních změn nebo jiných okolností (pokud vyznačí prostor nepoužije, pokračuje na samostatném listě).

© 16.06.2010

		Čís. řad.	Celkem	z toho ženy
210	Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz	02210	a	1
	Průměrný počet nemocensky pojištěných osob	01		
	Počet pracovní právních poměrů	02		
	Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti celkem	03		
	pro nemoc	04		
	pracovní úrazy	05		
	z r.05 smíšené pracovní úrazy	06		
	s pracovní neschopností nad 3 dny	07		
	ostatní úrazy	08		
	Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti celkem	09		
	pro nemoc	10		
	z r.10 pro nemoc z povolení	11		
	pracovní úrazy	12		
	ostatní úrazy	13		
	Počet pracovních úrazů bez následné pracovní neschopnosti	14		
	Počet nově zjištěných nemocí z povolení	15		
	Počet nově zjištěných ohrožení nemocí z povolení	16		
	Kontrolní součet (r.01 až r.16)	99		

		Čís. řad.	Stav ke konci sledovaného období
213	Závodní preventivní péče a riziková práce	07213	a
	Náklady na závodní preventivní péči v SE, Kč	01	
	Počet zaměstnanců vykonávajících rizikovou práci k 30. 6. resp. 31. 12.	02	
	z toho ženy	03	
	Kontrolní součet (r.01 až 03)	99	

		Čís. řad.	Mladší do 18 let
211	Pracovní úrazovost mladistvých	09211	a
	Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých (z r.01 sl.1 odd. 210)	01	
	Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy mladistvých (z r.05 sl.1 odd. 210)	02	
	Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro pracovní úrazy mladistvých (z r.12 sl.1 odd. 210)	03	
	Počet smrtelných pracovních úrazů mladistvých (z r.06 sl.1 odd. 210)	04	
	Kontrolní součet (r.01 až 04)	99	

		Čís. řad.	Celkem
212	Náhrady a přírůstky	07212	a
	Počet odliškových pracovních úrazů a nemocí z povolení	01	
	Počet nově vzniklých náhrad podle § 371 a 372 ZP a r.01	02	
	Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti v Kč dle § 369 písm. a) a § 370 ZP	03	
	Průměrný počet přeruš. náhrad podle § 371 a 372 ZP	04	
	Náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti v Kč dle § 369 odst. 1 písm. a) a § 371 ZP	05	
	Náhrada za bolest a za ztížení společenského uplatnění v Kč dle § 369 odst. 1 písm. b) a § 372 ZP	06	
	Náhrada ubítení vypořádání nákladů spojených s léčením zaměstnance v Kč dle § 369 odst. 1 písm. c) ZP	07	
	Náhrada výměrné škody v Kč dle § 369 odst. 1 písm. d) ZP	08	
	Náhrada ubítení vypořádání nákladů spojených s léčením zaměstnance v Kč dle § 375 odst. 1 písm. a) ZP a § 376 ZP	09	
	Náhrada nákladů spojených s pobrem v Kč dle § 375 odst. 1 písm. b) a § 376 ZP	10	
	Náhrada nákladů na výdělku pozůstalých v Kč dle § 375 odst. 1 písm. c) a § 377 ZP	11	
	Jednorázové odškodnění pozůstalých v Kč dle § 375 odst. 1 písm. d) a § 378 odst. 1 ZP	12	
	Náhrada výměrné škody odlišným zaměstnancem v Kč dle § 375 odst. 1 písm. e) a § 379 ZP	13	
	Počet přírůstků uplatněných podle § 45 zák. č. 48/1997 Sb.	14	
	Celková částka uhrazených přírůstků v Kč podle § 45 zák. č. 48/1997 Sb.	15	
	Kontrolní součet (r.01 až 15)	99	

Jana Krutská: Diskusní večer ČDS, Praha 15. 10. 2014

Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti

- Sběr dat: Česká správa sociálního zabezpečení
- Zdroj dat: ošetřující lékař

- Periodicita: průběžná
- Individuální údaje za každého pojištěnce

- Publikace: Ukončené případy pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz (ÚZIS)

Evidenční štítek C

ROZHODNUTÍ O DOČASNÉ PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI

I. díl – Hlášení OSSZ o vzniku dočasné pracovní neschopnosti
 Toto hlášení je ošetřující lékař povinen odeslat okresní správě sociálního zabezpečení písemně podle místa výkonu práce ošetřujícího lékaře (státněním orgánu) nejpozději v třetí pracovní den následující po dni, kdy bylo vydáno rozhodnutí o vzniku dočasné pracovní neschopnosti.

Příjmení a jméno		Rodné číslo ¹⁾	
Přesná adresa místa pobytu v době dočasné pracovní neschopnosti (včetně poštové)			
Název a adresa zaměstnavatele		Druh vykonávané práce (profese)	
Neschopen práce od	Statistická značka nemoci (diagnóza)	Vystaveno dne	
☐ Úraz ²⁾ Pojištěnec uvádí / Podezření: ☐ Pracovní úraz ²⁾ ☐ Úraz zaviněný jinou osobou ²⁾ ☐ Požití alkoholu nebo zneužití omamných nebo psychotropních látek ²⁾			
<small>Ručně poskytovatele zdravotních služeb, pracovníka a podpis ošetřujícího lékaře</small>			
Povolené vycházky ode dne:	od _____ hod.	do _____ hod.	
	od _____ hod.	do _____ hod.	
Souhlasím se zpětným oznámením dočasné pracovní neschopnosti od _____			
<small>Datum, souhlas a podpis lékaře OSSZ</small>			

ČSSZ - 89 610 5
IV/2012

Evidenční štítek C

ROZHODNUTÍ O DOČASNÉ PRACOVNÍ NESCHOPNOSTI

II. díl – Příkaz práce neschopného pojištěnce a hlášení OSSZ o ukončení dočasné pracovní neschopnosti
 Tento díl slouží současně jako příkaz práce neschopného pojištěnce a hlášení ošetřujícího lékaře o ukončení dočasné pracovní neschopnosti. Při skončení dočasné pracovní neschopnosti je pojištěnec povinen odevzdat tento díl ošetřujícímu lékaři, který jej po doplnění dat ukončení neschopnosti a konečné diagnózy odešle okresní správě sociálního zabezpečení písemně podle místa výkonu práce ošetřujícího lékaře (státněním orgánu), a to nejpozději v třetí pracovní den následující po dni, kdy bylo vydáno rozhodnutí o ukončení dočasné pracovní neschopnosti.

Příjmení a jméno		Rodné číslo ¹⁾	
Přesná adresa místa pobytu v době dočasné pracovní neschopnosti (včetně poštové)			
Název a adresa zaměstnavatele		Druh vykonávané práce (profese)	
Neschopen práce od		Vystaveno dne	
☐ Úraz ²⁾ Pojištěnec uvádí / Podezření: ☐ Pracovní úraz ²⁾ ☐ Úraz zaviněný jinou osobou ²⁾ ☐ Požití alkoholu nebo zneužití omamných nebo psychotropních látek ²⁾			
<small>Ručně poskytovatele zdravotních služeb, pracovníka a podpis ošetřujícího lékaře</small>			
Neschopen práce do	Rozhodnuto dne		
Konečná diagnóza (včetně přílohy označené nemocí)			
<small>Ručně poskytovatele zdravotních služeb, pracovníka a podpis ošetřujícího lékaře</small>			
Povolené vycházky ode dne:	od _____ hod.	do _____ hod.	
	od _____ hod.	do _____ hod.	
Záznamy ošetřujícího lékaře, lékaře a pracovníka OSSZ (popř. jiného příslušného orgánu nemocenského pojištění)			
Datum ošetření nebo kontroly	Přítom ošetření nebo kontroly je stanovena na den	Podpis ošetř. lékaře, lékaře nebo pracovníka OSSZ	Podpis

ČSSZ - 89 610 5
IV/2012

Výběrové šetření pracovní sil

- Sběr dat: Český statistický úřad
- Zdroj dat: respondent
 - Periodicita: průběžná, referenční týden
 - Individuální údaje za každého respondenta
- „Co bylo příčinou nepřítomnosti respondenta v zaměstnání v referenčním týdnu?“
- „Z jakého důvodu odpracoval/a v referenčním týdnu méně hodin než obvykle?“
 - Mateřská dovolená
 - Rodičovská dovolená
 - Dovolená
 - **Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz**
 - Nepříznivé klimatické podmínky
 - Nedostatek práce z ekonomických nebo technických důvodů
 - Pracovní spor (stávka)
 - Výluka
 - Studijní volno nebo školení
 - Ostatní důvody (osobní, rodinné apod.)

Evropský výzkum pracovních podmínek 2010 (European Working Conditions Survey)

- Mezinárodní výběrové šetření
- Realizuje: Evropská nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek (angl. The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions)
 - od roku 1990
 - 5leté intervaly
- Sběr dat v ČR: FOCUS, Centrum pro sociální a marketingovou analýzu spol. s.r.o.
 - 1000 respondentů
 - únor 2010

Evropský výzkum pracovních podmínek 2010 (European Working Conditions Survey)

➤ Pracovní neschopnost:

- „Kolik dní jste byl/a v uplynulých 12 měsících celkem nepřítomen/a ve svém zaměstnání ze zdravotních důvodů?“

➤ Prezentismus:

- „Pracoval/a jste v uplynulých 12 měsících, když jste byl/a nemocný/á?“
 - Ano, uveďte počet dní
 - Ne
 - Nebyl/a jsme nemocný/á

=> Získané údaje: individuální anonymizované

- Výskyt pracovní neschopnosti/prezentismu: ano X ne
- Doba trvání

Metodika

Srovnání pracovní neschopnosti a prezentismu

- Podíl osob, alespoň jeden den
 - nepřítomných v zaměstnání ze zdravotních důvodů.
 - pracujících v době nemoci.
- Průměrná doba trvání
 - nepřítomnosti v zaměstnání ze zdravotních důvodů.
 - práce v době nemoci.
- Podíl osob průměrně denně
 - nepřítomných v zaměstnání ze zdravotních důvodů.
 - pracujících v době nemoci.

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice

	Výskyt (podíl osob)	Průměrná doba trvání	Průměrný denní podíl osob
Pracovní neschopnost	44 %	16 dní	1,8 %
Prezentismus	32 %	9 dní	0,8 %

Zdroj: EWCS, 2010

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice

Výskyt jevu			Prezentismus		
			Ne	Ano	Celkem
Pracovní neschopnost	Ne	Počet respondentů	387	139	526
		Řádková procenta	73,57 %	26,43 %	100 %
		Sloupcová procenta	60,66 %	46,49 %	56,14 %
		Podíl z celku	41,30 %	14,83 %	
	Ano	Počet respondentů	251	160	411
		Řádková procenta	61,07 %	38,39 %	100 %
		Sloupcová procenta	39,34 %	53,51 %	43,86 %
		Podíl z celku	26,79 %	17,08 %	
	Celkem	Počet respondentů	638	299	937
		Podíl z celku	68,09 %	31,91 %	100 %

Zdroj: EWCS, 2010

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice

Pearsonův korelační koeficient – výskyt jevu

	Pracovní neschopnost	Prezentismus
Pracovní neschopnost	1,000	0,133**
Prezentismus	0,133**	1,000

** Korelace je významná na 1% hladině.
Zdroj: EWCS, 2010

Pearsonův korelační koeficient – doba trvání jevu

	Pracovní neschopnost	Prezentismus
Pracovní neschopnost	1,000	0,285**
Prezentismus	0,285**	1,000

** Korelace je významná na 1% hladině.
Zdroj: EWCS, 2010

Faktory ovlivňující úroveň pracovní neschopnosti a prezentismu v České republice

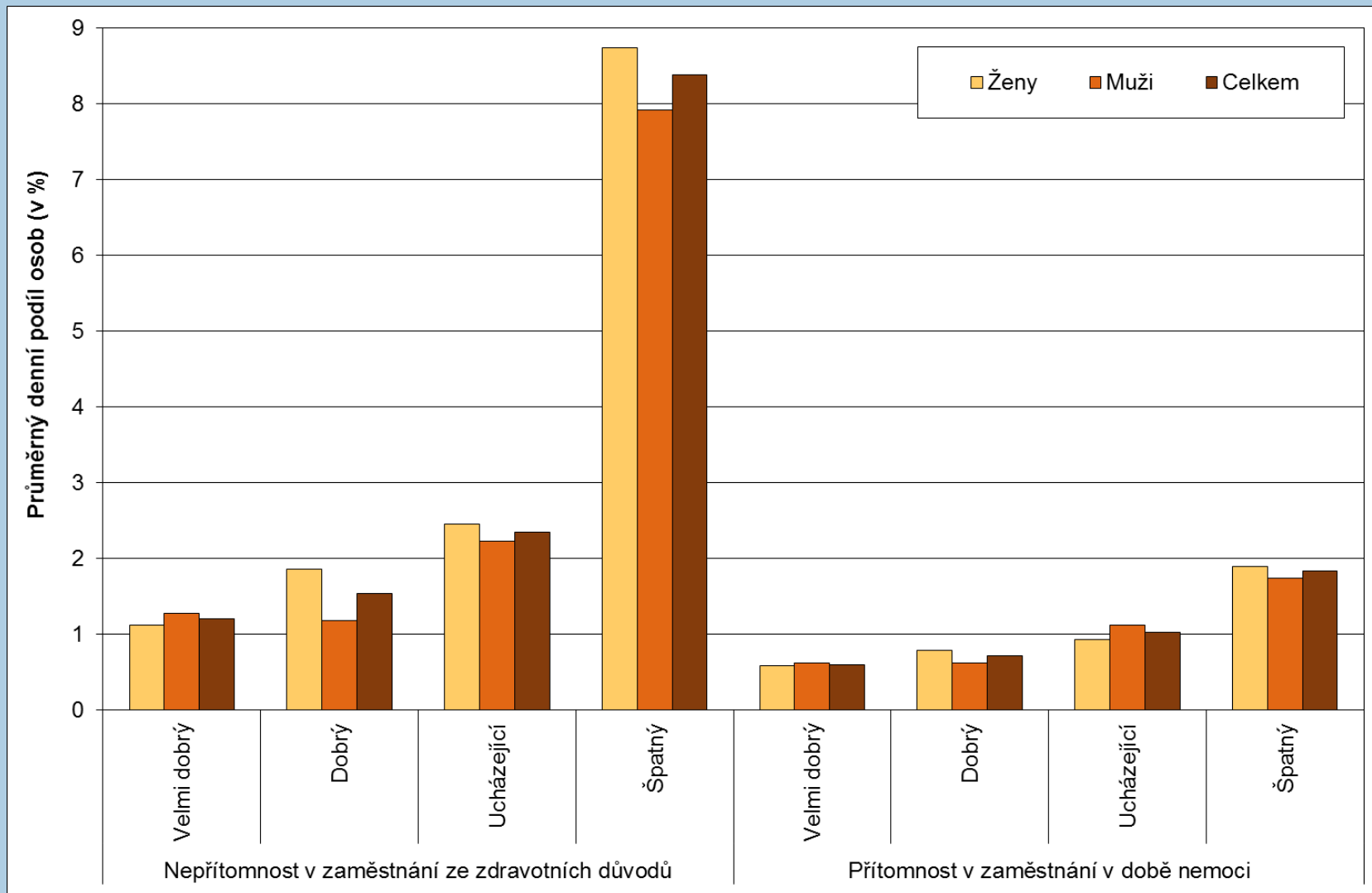
➤ Faktory

- Zdravotní stav
- Demografické a socioekonomické (vzdělání, příjem)
- Faktory související s výkonem výdělečné činnosti (kontrola nad vykonávanou prací, pracovní prostředí, spokojenost v zaměstnání, formální charakteristiky pracovní pozice)

➤ Převážně stejný vliv na oba jevy

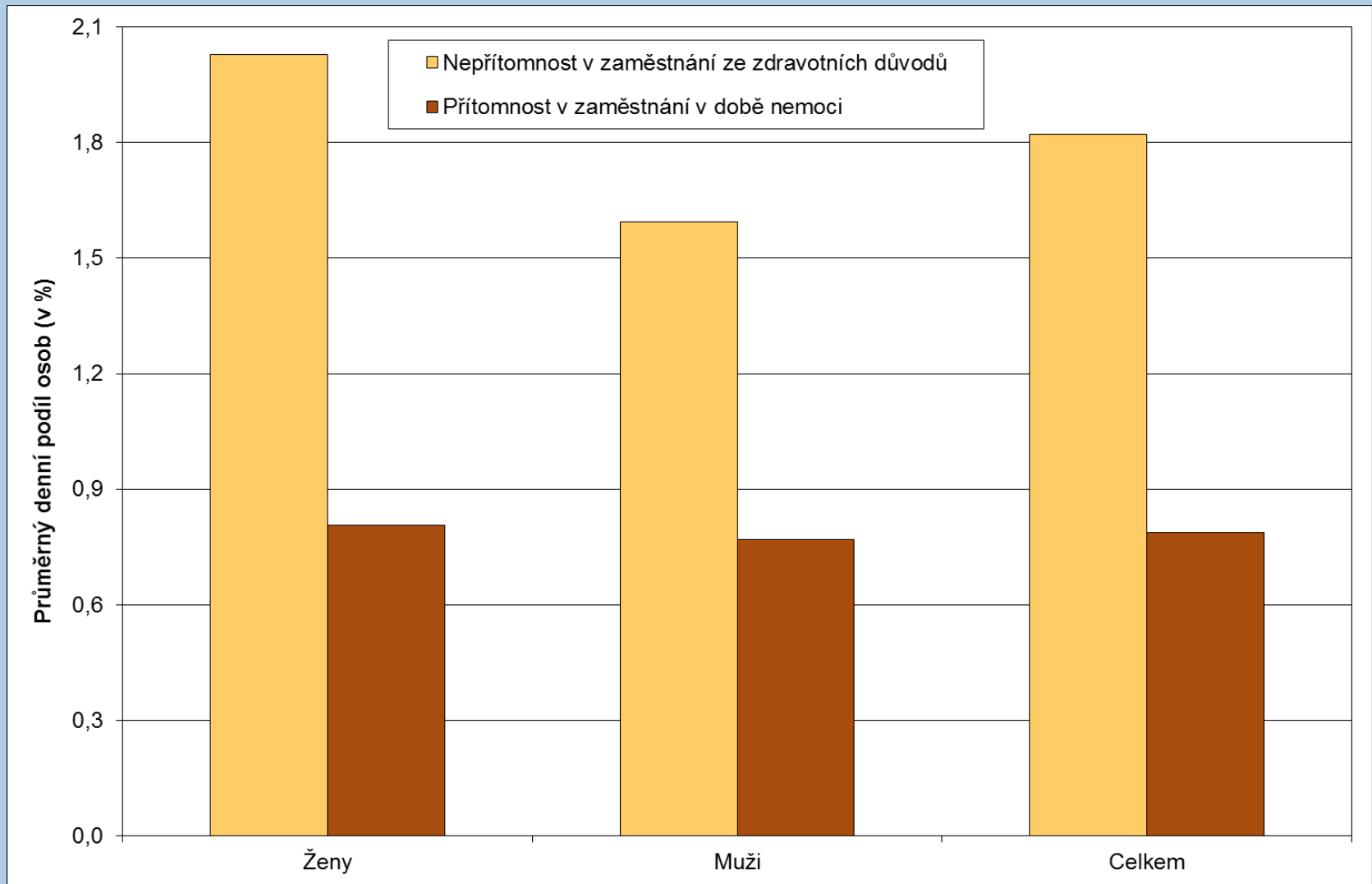
➤ Ukazatel: průměrný denní podíl nepřítomných v zaměstnání ze zdravotních důvodů a pracujících v době nemoci.

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice, dle pohlaví a zdravotního stavu

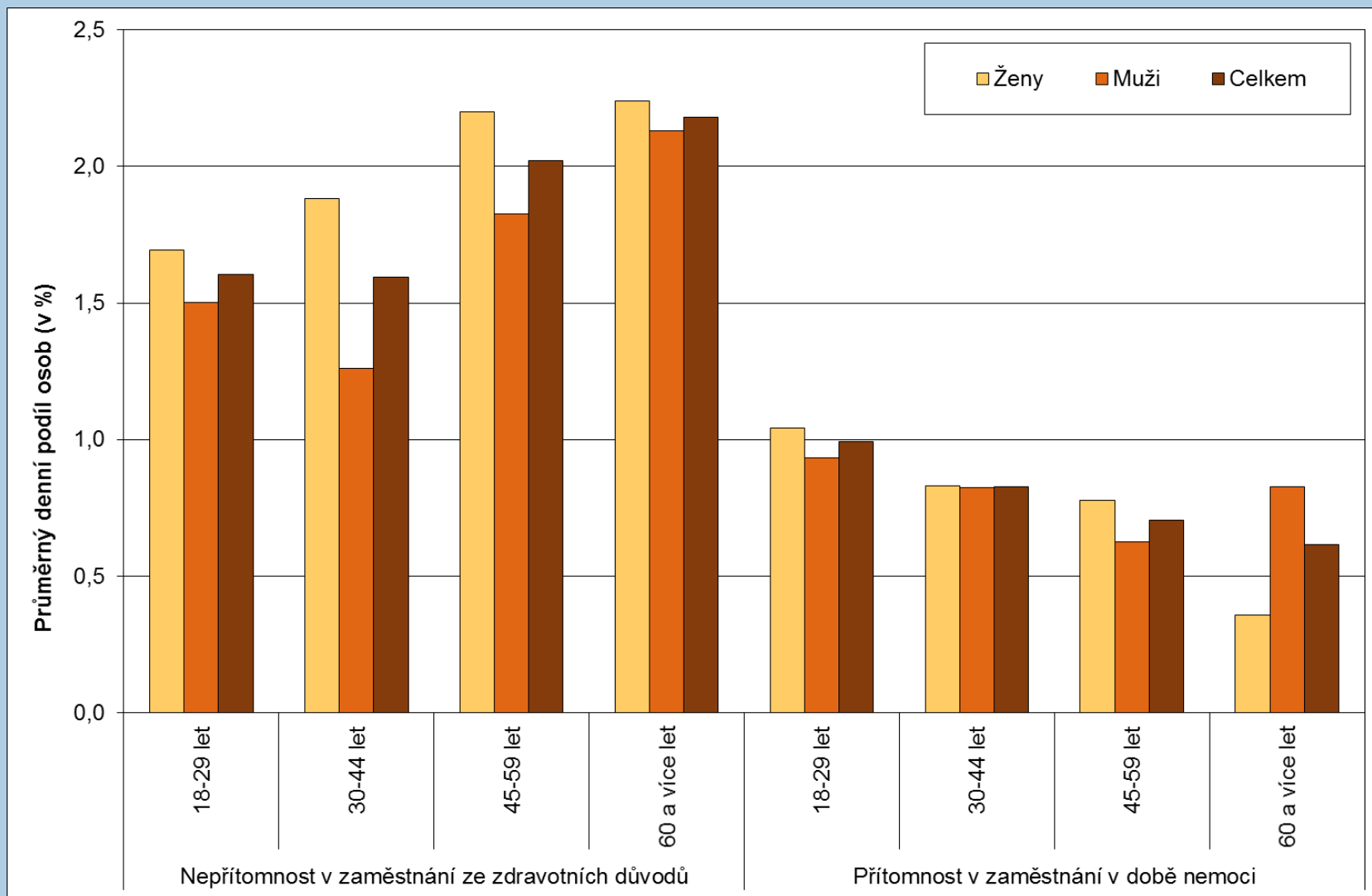
Zdroj: EWCS

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice, dle pohlaví

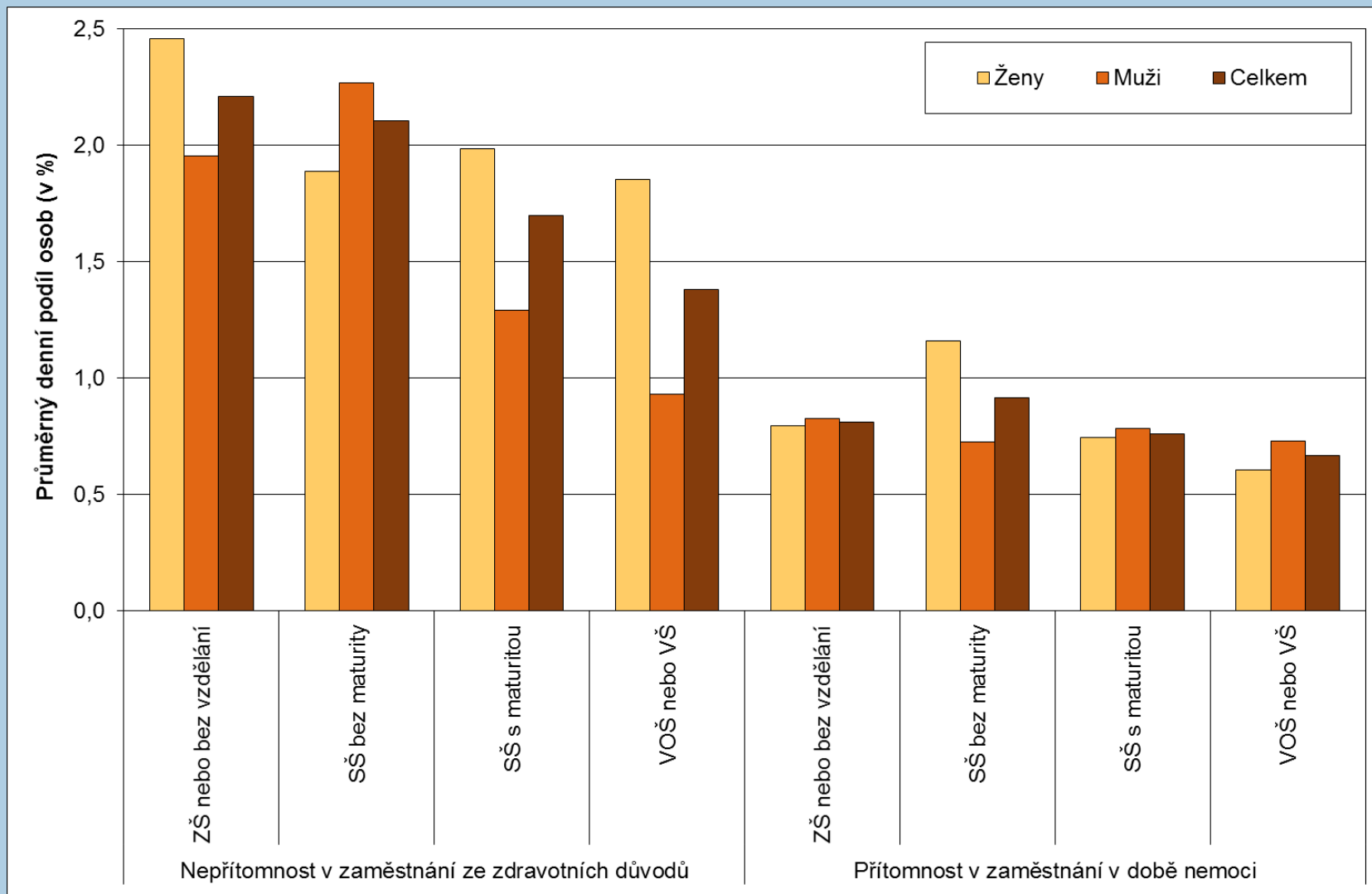
Zdroj: EWCS

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice, dle pohlaví a věkových skupin

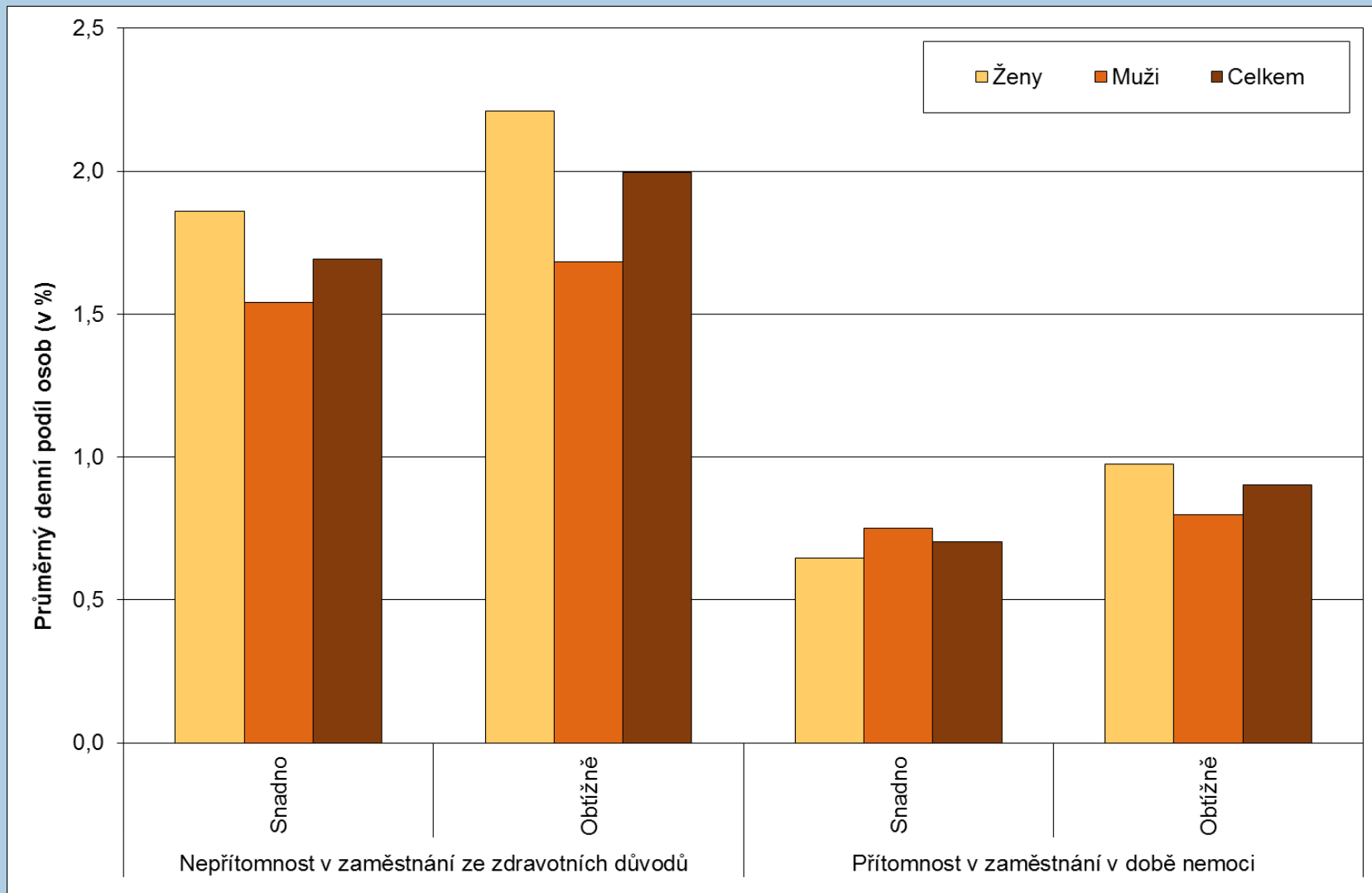
Zdroj: EWCS

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice, dle pohlaví a nejvyššího dosaženého vzdělání

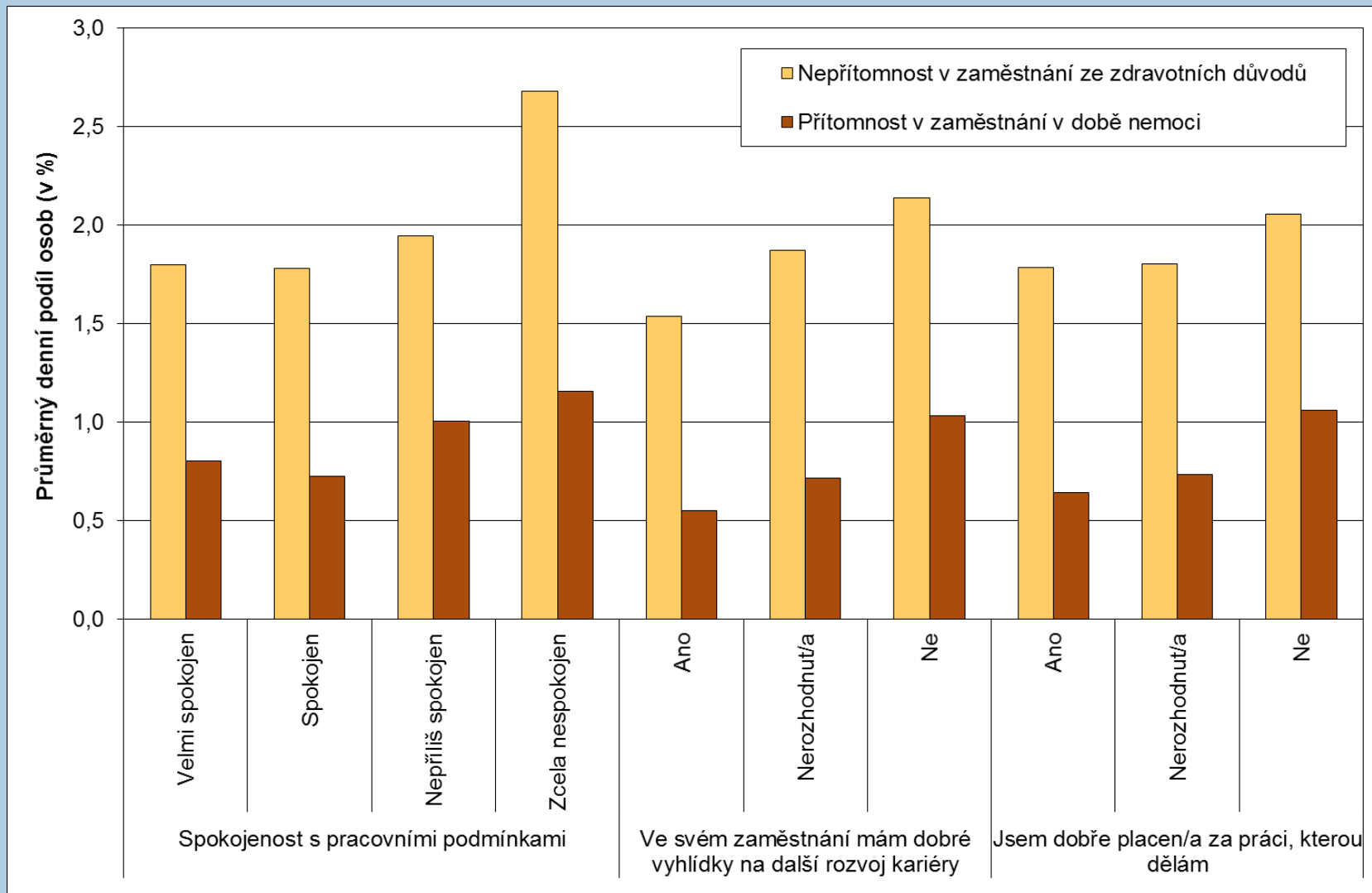
Zdroj: EWCS

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice, dle skutečnosti, jak domácnost vychází s peněží

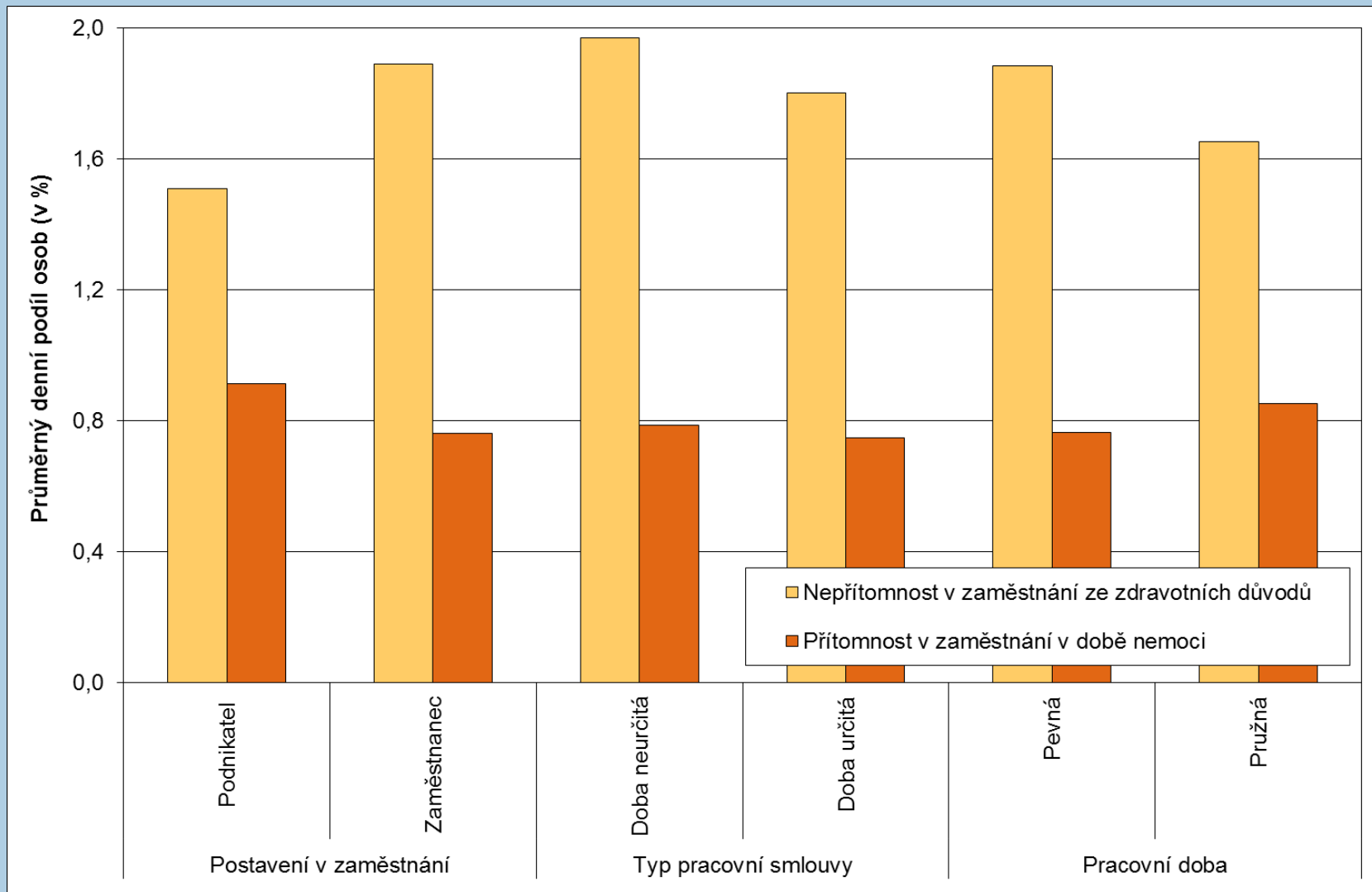
Zdroj: EWCS

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice, dle hodnocení pracovních podmínek

Zdroj: EWCS

Pracovní neschopnost a prezentismus v České republice, dle charakteristik pracovní pozice

Zdroj: EWCS

Závěr

- Pracovní neschopnost a prezentismus v ČR 2010
 - Úroveň v ČR
 - Korelace – výskyt, doba
 - Vliv stejných faktorů
 - Zdravotní stav
 - Zneužívání dávek u sociálně slabých ???
- Nutnost komplexního pohledu na problematiku chování nemocných pracovníků ve vztahu k docházce do zaměstnání
 - Další výzkumy

Děkuji za pozornost 😊